

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/biografie/1918-1939/kadra/s-t/marian-skorupa-skibinski/66166,Marian-Skorupa-Skibinski.html>
07.06.2025, 20:03

Życiorys niepospolity.

Inspektor Straży Granicznej Marian Skorupa vel Skibiński

Marian Skorupa vel Skibiński, posługujący się także ps. „Piaś” i „Kordjaka”, urodził się 15 sierpnia 1893 r. we wsi Pogoń (obecnie dzielnica Sosnowca [1]) w zaborze rosyjskim. Był synem Romana Skorupy oraz Praksedy z Kordjaczyńskich [2]. Ukończył siedmioklasową Szkołę Handlową w Sosnowcu (obecnie IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stanisława Staszica). W 1912 r. zdał egzamin dojrzałości uprawniający do podjęcia studiów.

Po wybuchu I wojny światowej Skorupa wstąpił do Straży Obywatelskiej organizującej się w Sosnowcu. Należał również do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz był członkiem polskiego skautingu. W 1916 r. został komendantem 8 Zagłębiowskiej Męskiej Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki w Sosnowcu. Od 10 marca 1916 r. aż do listopada 1918 r. był aktywnym członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej w Sosnowcu. Pełnił w niej m.in. funkcje instruktora szkoły podoficerskiej i kolportera obwodu. Według opinii przełożonych cechowała go „punktualność i dokładność w wypełnianiu rozkazów”. W tym czasie blisko współpracował ze znanymi działaczami niepodległościowymi z terenu Zagłębia Dąbrowskiego i Górnego Śląska, m.in. z Józefem Plebankiem [3] i Kazimierzem Kierzkowskim [4]. Po aresztowaniu przez Niemców pierwszego z nich, w 1917 r. Skorupa został mianowany komendantem obwodu POW w Sosnowcu. W ramach akcji niepodległościowej organizował szkolne i harcerskie oddziały POW. W listopadzie 1918 r. wstąpił do tworzącego się Wojska Polskiego. Od stycznia 1919 r. pełnił funkcję komendanta posterunku wywiadowczego w Oświęcimiu przy Ekspozyturze Oddziału II Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego. Brał czynny udział we wszystkich powstaniach śląskich oraz w pracy plebiscytowej na terenie Górnego Śląska. Podczas I powstania śląskiego był dowódcą kompanii, a w kolejnych zastępcą szefa Oddziału II Naczelnego Dowództwa Wojsk Powstańczych. W czasie powstań prowadził wywiad ofensywny na Górnym Śląsku. W lipcu

1919 r. wykonał rozkaz wysadzenia mostu kolejowego pod Raciborzem, przyczynił się również do dekonspiracji niemieckiej organizacji bojowej w Gliwicach. Za swoje czyny w okresie walk powstańczych otrzymał Order Wirtuti Militari V klasy, nr 7887. Marian Skorupa był także odznaczony trzykrotnie Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi I klasy [5], który nadawany był uczestnikom za bezpośredni udział w walkach III powstania śląskiego i oswobodzenie Górnego Śląska [6]. Posiadał także Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921 oraz Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości [7]. 1 stycznia 1921 r. pchor. Skorupa, jako wywodzący się z POW, ale przynależny służbowo do Ekspozytury Oddziału II Naczelnego Dowództwa w Krakowie, został mianowany podporucznikiem piechoty [8]. W 1922 r. został wykazany wśród oficerów zawodowych 29 Pułku Strzelców Kaniowskich w Kaliszu [9]. W rocznikach oficerskich z 1923 r. i 1924 r. por. Marian Skorupa widnieje wśród oficerów zawodowych 56 pp stacjonującego w Krotoszynie. Natomiast w roczniku z 1928 r. kpt. Skorupa został wymieniony jako przynależny do Oddziału II Sztabu Generalnego WP, ale pozostający na ewidencji 56 pp. W Roczniku Oficerskim Rezerw z 1934 r. kpt. Marian Skibiński (po zmianie nazwiska ze Skorupa) został wykazany jako oficer rezerwy przynależny do Powiatowej Komendy Uzupełnień Katowice [10].

Pomiędzy I a II powstaniem śląskim Marian Skorupa rozpoczął studia. W dokumentach personalnych przechowywanych w zasobie Centralnego Archiwum Wojskowego znajduje się zaświadczenie ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego z 17 stycznia 1920 r. potwierdzające, że Marian Skorupa jest studentem SGGW, „zaimmatrykulowany pod L465” [11]. W Archiwum Centralnym SGGW potwierdzono, że został on wpisany w albumie studentów pod numerem 465 wraz z informacją o immatrykulacji 18 października 1919 r. i opuszczeniu uczelni 30 listopada 1920 r. Przez ten czas studiował na Wydziale Leśnym. Następnie, 1 grudnia 1920 r., skierował podanie z prośbą o przyjęcie na II rok studiów Wydziału Rolniczo-Leśnego (sekcja leśna) Uniwersytetu Poznańskiego. Został przyjęty jako słuchacz zwyczajny 18 grudnia 1920 r. Immatrykulacja miała miejsce 12 stycznia 1921 r. Sumiennie opłacał kolejne trymestry, ale niestety w zachowanej dokumentacji brakuje danych o uzyskanych zaliczeniach, zdanych egzaminach czy momencie ukończenia nauki. Wiadomo, że w październiku 1921 r. był jeszcze studentem III roku [12].

Po zakończeniu powstań śląskich Skorupa został mianowany szefem Biura Informacyjnego na Górny Śląsk (utworzonego w Sosnowcu), placówki wywiadowczej funkcjonującej pod krypt. „Hellmut” (potem „Habdank”). Z czasem przekształcono ją w Posterunek Informacyjny nr 4 podporządkowany Ekspozyturze nr 4 Oddziału II Sztabu Generalnego WP w Krakowie. Następnie został oddelegowany do pracy wywiadowczej w północnych Niemczech. Jak podaje Wojciech Skóra, prawdopodobnie było to spowodowane tym, że jako bardzo aktywny oficer polskiego wywiadu był już dobrze znany kontrwywiadowi niemieckiemu działającemu na Górnym Śląsku. Początkowo kierownictwo Oddziału II Sztabu Generalnego WP planowało skierować go do pracy wywiadowczej w Szczecinie, pojawiły się jednak trudności z utworzeniem tam konsulatu polskiego (powstał dopiero w 1925 r.), później zamierzano ulokować go w wicekonsulacie polskim w Pile. Ostatecznie

jednak por. Skorupa został skierowany do Królewca (do 1946 r. Königsberg) [13]

Od sierpnia 1923 r. do końca 1927 r. kierował Placówką Oficerską nr 1 w Królewcu, podległą Ekspozyturze nr 2 Oddziału II Sztabu Generalnego WP w Gdańsku. W okresie 1924-1926 była to jedyna zagraniczna placówka wywiadowcza tej ekspozytury. Używała krypt. „Roman” i „O/6”. Był zatrudniony w konsulacie polskim pod przybranym nazwiskiem Marian Skibiński, a w korespondencji konsularnej posługiwał się także ps. „Boenicke” i „Riebentropp” (czasami „Ribbentrop”). Ekspozytura gdańska w tym czasie kierowana była przez kpt. Alfreda Birkenmayera. W okresie swojej kilkuletniej działalności w Królewcu, pomimo trudności, por. Skorupa vel Skibiński zbudował tam siatkę agentów i stworzył podwaliny pod profesjonalny wywiad, a stworzona przez niego sieć wywiadowcza była na tyle silna, że funkcjonowała długo po jego wyjeździe z Prus Wschodnich. Placówka prowadziła głównie rozpoznanie Reichswehry, fortyfikacji w rejonie Królewca oraz organizacji paramilitarnych i stowarzyszeń kombatanckich (m.in. Heimatbund, Der Stahlhelm, Bismarck-Jugendbund). Rozpoznawano także stosunki niemiecko-litewskie oraz sprawy emigracji ukraińskiej i pomocy niemieckiej dla Ukraińskiej Organizacji Wojskowej. W grudniu 1926 r. w wyniku nieostrożności lub zdrady jednego z agentów doszło do częściowej dekonspiracji roli Skibińskiego w konsulacie. Jak podaje Wojciech Skóra, kontrwywiad niemiecki wiedział o jego działalności jako rezydenta polskiego wywiadu, ale nie miał dowodów niezbędnych do przeprowadzenia postępowania przed sądem. Skorupa vel Skibiński był w tym czasie obserwowany przez Abwehrę. Ostatecznie w 1927 r. został odwołany do Gdańska [14]. Z początkiem 1928 r. por. Skorupę awansowano do stopnia kapitana w korpusie oficerów piechoty (starszeństwo z 1 stycznia 1928 r., lokata 340) [15].

Od marca 1928 r. kpt. Skorupa był kierownikiem nowo utworzonego w ramach ekspozytury Posterunku Oficerskiego nr 1. Jego siedzibą był początkowo Gdańsk, potem Tczew, następnie Grudziądz, a ostatecznie od kwietnia Mława [16]. W lipcu 1928 r. kpt. Skorupa został przeniesiony z ekspozytury gdańskiej do Ekspozytury nr 4 Oddziału II Sztabu Generalnego WP w Krakowie [17]. W następnym roku minister sprawiedliwości postanowieniem z 31 maja 1929 r. zezwolił mu na zmianę dotychczasowego nazwiska Skorupa na Skibiński [18].

Kolejnym etapem w życiu kpt. Mariana Skibińskiego była służba wywiadowcza w Straży Granicznej, do której został przyjęty w stopniu komisarza rozkazem z 5 lipca 1929 r. płk. Jana Jura-Gorzechowskiego, komendanta SG. Przydzielono go do sztabu Śląskiego Inspektoratu Okręgowego Straży Granicznej w Katowicach na stanowisko oficera informacyjnego [19]. Agendy służby informacyjnej przejął 1 października 1929 r. od nadkom. Stanisława Matery [20]. Do 14 maja 1932 r. siedzibą oficera informacyjnego Śląskiego IOSG było biuro w Katowicach mieszczące się przy ul. Piastowskiej nr 7. Następnie, siedziba oficera przeniesiona została do budynku przy ul. Wandy nr 1-3 w Katowicach [21].

Rozkazem Śląskiego IOSG nr 3 z 21 stycznia 1930 r. kom. Skibiński został powołany do pełnienia funkcji członka Oficerskiego Sądu Honorowego Straży Granicznej przy Śląskim

IOSG [22]. Odszedł z jego składu w lutym 1931 r. [23] 1 lipca 1930 r. kom. Skibiński został mianowany nadkomisarzem SG [24]. Na początku sierpnia 1930 r. rozkazem komendanta SG wyznaczony został jako członek do składu komisji dyscyplinarnej przy Śląskim IOSG w Katowicach, w której pozostawał przez cały okres swojej służby w tym inspektoracie [25]. Komendant SG Rozkazem nr 10 z 7 listopada 1930 r. nadał mu prawo do noszenia Odznaki Pamiątkowej Straży Granicznej (nr legitymacji 63) [26]. Od 1 stycznia 1931 r. przydzielono mu mieszkanie służbowe w Katowicach, w budynku wydierżawionym przez Skarb Państwa dla skoszarowania oficerów i szeregowych sztabu Śląskiego IOSG. Mieszkanie mieściło się na II piętrze i miało trzy pokoje, kuchnię i łazienkę, całość o powierzchni 71 m². Nie zachowała się jednak informacja o adresie dzierżawionego budynku [27]. Natomiast w wykazie mieszkań służbowych, zamieszczonym w załączniku do rozkazu Śląskiego IOSG z 20 lipca 1934 r. podano, że nadkom. Skibiński zajmował mieszkanie nr 4 na II piętrze w budynku przy ul. Piastowskiej 7 w Katowicach [28].

Rozkazem nr 4 Śląskiego IOSG z 31 stycznia 1931 r. podwyższono mu uposażenie do szczebla „B” w grupie VII [29]. W rozkazie Śląskiego IOSG z 22 stycznia 1932 r. podano informację o odznaczeniu w 1931 r. nadkom. Skibińskiego Krzyżem Niepodległości [30].

Podczas służby w Śląskim IOSG, kilkakrotnie w rozkazach udzielono nadkom. Skibińskiemu pochwał za wyniki służbowe. Między innymi w sierpniu 1932 r. komendant SG udzielił mu i kilku innym oficerom pochwały „za likwidację w lipcu 1932 r. 6 band przemytniczych jedwabiu, sacharyny i medykamentów, działających na terenie województw krakowskiego i śląskiego” [31]. Podobnie, rozkazem tajnym nr 1 z 28 lutego 1933 r., komendant SG udzielił mu pochwały za „pełną inicjatywę, fachowość i poświęcenia pracę poniesioną przy ochronie granicy” [32]. We wrześniu 1933 r. otrzymał od płk. Jura-Gorzechowskiego pochwałę w rozkazie: „w uznaniu zasług, położonych przy likwidacji jednej z największych i najbardziej wyrafinowanych band przemytniczych zlikwidowanych dotąd przez Straż Graniczną” [33]. W rozkazie nr 18 z 21 czerwca 1934 r. inspektor Śląskiego IOSG udzielił mu pochwały za „pełną poświęcenia pracę i wysiłek położony przy zlikwidowaniu bandy przemytniczej, uprawiającej masowy przemyt towarów” [34]. Gdy nadkom. Skibiński odchodził ze Śląskiego IOSG, nadinsp. Wacław Spilczyński [35], ówczesny kierownik inspektoratu okręgowego, udzielił odchodzącemu pochwały następującej treści: „za zorganizowanie służby wywiadowczej, wyteżoną i owocną pracę na stanowisku oficera informacyjnego oraz zlikwidowanie licznych band przemytniczych na Śląsku” [36].

1 stycznia 1935 r. rozkazem komendanta SG nadkom. Skibiński został przeniesiony ze Śląskiego IOSG w Katowicach do sztabu Zachodniomałopolskiego IOSG w Krakowie, gdzie również objął stanowisko oficera informacyjnego [37], a jego dotychczasowe obowiązki oficera informacyjnego Śląskiego IOSG 1 lutego 1935 r. przejął podkom. Stefan Michalewicz [38]. Nadkomisarz Skibiński do służby w nowym miejscu zameldował się 13 marca 1935 r. [39]. Od 1 kwietnia 1935 r. przydzielono mu mieszkanie służbowe w budynku przy ul. Lubelskiej 25 w Krakowie (na II piętrze, nr 8 lub 9). W jego skład wchodziły cztery pokoje, kuchnia, łazienka, spiżarnia, pokój dla służby oraz przedpokój. Łączna powierzchnia lokalu wynosiła 144,22 m² [40]. Mieszkanie to opuścił 5 września 1936 r. [41]. Zwolnił je

przypuszczalnie dlatego, że w 1935 r. zakupił działkę ziemi w Wieliczce przy ul. T. Rejtana 8 i rozpoczął budowę domu. Przeniósł się tam wraz z całą rodziną. Skibińscy mieszkali w Wieliczce, aż do wybuchu II wojny światowej. Willa, zaprojektowana w stylu modernistycznym, przetrwała do czasów współczesnych [42].

Podobnie jak w poprzednim miejscu służby, tak i w Krakowie, od 1 czerwca 1935 r. aż do wybuchu wojny nadkom. Skibiński był zastępcą przewodniczącego komisji dyscyplinarnej przy Zachodniomałopolskim IOSG [43]. W okresie od 18 listopada do końca grudnia 1935 r., podczas urlopu zdrowotnego inspektora okręgowego Bolesława Rodkiewicza [44], nadkom. Skibiński był upoważniony do kierowania agendami okręgu na miejscu i podpisywania w jego imieniu m.in. rozkazów i pism urzędowych wysyłanych do podległych inspektoratów granicznych [45]. Również w okresie od 29 grudnia 1938 r. do 11 stycznia 1939 r. zastępował przebywającego na urlopie wypoczynkowym insp. Rodkiewicza [46].

Komendant SG rozkazem z 11 listopada 1938 r. nadał nadkom. Skibińskiemu Brązowy Medal „Za Długoletnią Służbę” [47], a 20 kwietnia 1939 r. Srebrny Medal „Za Długoletnią Służbę” [48]. Zarządzeniem Prezydenta RP, podanym w rozkazie z dnia 20 czerwca 1939 r., „za zasługi w służbie granicznej” odznaczony został w 1938 r. po raz pierwszy Złotym Krzyżem Zasługi [49].

Warto w tym miejscu przypomnieć o wielkiej przyjaźni nadkom. Skibińskiego z kom. Józefem Bocheńskim, również oficerem SG. Poznali się w trakcie III powstania śląskiego (1921), gdy obaj związani byli z działalnością wywiadowczą na rzecz Oddziału II Sztabu Generalnego WP. Wprawdzie jeden był legionistą, drugi służył w POW, ale obaj byli młodzi, wysportowani i chcieli walczyć o polski Śląsk. Na kilka lat ich drogi życia się rozeszły, jednak zawsze łączyła ich przyjaźń i umiłowanie ojczyzny. Po utworzeniu SG obaj trafili do jej struktur. Spotkali się ponownie w Śląskim IOSG, gdy otrzymali przydział do Komisariatu Wewnętrznego SG „Kraków”. Ich rodziny zamieszkały w kamienicy przy ul. Lubelskiej w Krakowie. Wspólnie rozpracowywali afery przemytnicze i przestępstwa gospodarcze, a ich kontakty nie ograniczały się tylko do pracy. Wspólnie wyjeżdżali rowerami na ryby do Tyńca, były wspólne pikniki rodzinne i wycieczki, nawet wtedy gdy ich drogi ponownie się rozeszły: nadkom. Skibiński trafił do sztabu Zachodniomałopolskiego IOSG, a kom. Bocheński do Inspektoratu Granicznego SG „Jasło”. Skibiński odwiedzał Jasło i często nocował u Bocheńskich. Jak wspominał Józef Bocheński (junior), jako siedmioletni chłopiec zapamiętał wspólne wyprawy rodzin nad zalew do Krempnej albo nad starorzecze do Ropy lub Jasłołki. Pamięć o ich przyjaźni przetrwała w obu rodzinach do dzisiaj [50].

Nadkomisarz Skibiński, aż do wybuchu wojny pozostawał na stanowisku oficera informacyjnego Zachodniomałopolskiego Okręgu SG w Krakowie. Możemy przypuszczać, że mógł mieć kontakty ze wspomnianym powyżej mjr. rez. Kierzkowskim, który odpowiedzialny był za przygotowanie sieci dywersji pozafrontowej na terenie okręgu krakowskiego. Obaj dobrze znali się z lat wspólnej służby w POW [51]. Nadkomisarz Skibiński jako oficer rezerwy (kpt.) był wyreklamowany z wojska, a jego przydziałem mobilizacyjnym była Straż Graniczna, która 1 września 1939 r. stała się częścią sił

zbrojnych RP. Po wybuchu II wojny światowej jako nadkomisarz miał prawo do noszenia wojskowych oznak majora [52]. We wrześniu 1939 r., w związku z postępowaniem wojsk niemieckich, wraz z oficerami komendy Zachodniomałopolskiego Okręgu SG został ewakuowany z Krakowa do Ośrodka Zapasowego SG w Rawie Ruskiej (siedziba Centralnej Szkoły SG), a następnie skierowany do Kowla. W wyniku agresji Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 r., nadkom. Skibiński w nieznanych okolicznościach dostał się do niewoli i osadzony został w obozie specjalnym NKWD w Ostaszkowie. Obóz zlokalizowany był na wyspie Stołbnyj na jeziorze Seliger, w budynkach po byłym klasztorze prawosławnym. Przebywał tam do wiosny 1940 r. Ostatnia otrzymana od niego wiadomość z Ostaszkowa to karta pocztowa wysłana 4 grudnia 1939 r., do Państwa Bajorków, sąsiadów w Wieliczce: „Przesyłam serdeczne pozdrowienia i życzenia świąteczne. O żonie i rodzinie nie mam żadnej wiadomości i to mnie ogromnie martwi, nie wiem nawet gdzie są. Ja jestem zdrowy, trzymam się całkiem dobrze, tęskno tylko za swoimi. Prosiłbym bardzo o odpisanie mi zaraz kilku słów, pod adresem jak na drugiej stronie. Może już niedługo zobaczymy się. Gdyby żona była już w domu, to proszę serdecznie o zaopiekowanie się nią i pomoc dla niej, odwdzięczę się gdy wrócę. Co słychać u Państwa, czy wszyscy są w domu i zdrowi? Proszę o wiadomość możliwie prędko” [53].

Nazwisko Mariana Skibińskiego widnieje na liście wywózkowej z obozu nr 030/1 z 14 kwietnia 1940 r., pod pozycją 12 [54]. Zamordowano go w Kalininie (Twerze) strzałem w tył głowy. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Miednoje. Ten sam los spotkał jego przełożonego, insp. Rodkiewicza, ostatniego komendanta Zachodniomałopolskiego Okręgu Straży Granicznej w Krakowie (lista wywózkowa z obozu nr 058/3 z maja 1940 r., pozycja 20) [55].

5 października 2007 r. mjr Marian Skibiński został pośmiertnie awansowany przez ministra obrony narodowej na stopień podpułkownika WP (decyzją nr 439/MON). Natomiast 26 października 2007 r. minister spraw wewnętrznych i administracji mianował go pośmiertnie na stopień inspektora Straży Granicznej. Pośmiertny awans został odczytany przez Prezydenta RP 9 listopada 2007 r. na Placu Józefa Piłsudskiego w Warszawie podczas uroczystości pn. „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów”.

Marian Skibiński, posługując się jeszcze nazwiskiem Skorupa, 2 lutego 1927 r. w Dąbrowie Górniczej zawarł związek małżeński z Antoniną Władysławą z domu Stechman, córką Teodora i Marelli z Bogdanowiczów [56]. Mieli syna Andrzeja (1928-1997) oraz córkę Marię (1940-2012). Po wybuchu wojny, we wrześniu 1939 r. Antonina Skibińska będąc w ciąży wraz z jedenastoletnim synem Andrzejem opuściła dom przy ul. Rejtana 8 w Wieliczce i uciekając przed Niemcami ewakuowała się na Wschód. W Buczaczu w maju 1940 r. urodziła córkę Marię. Marian Skibiński już wtedy nie żył, nigdy nie dowiedział się, że ma córkę. Mimo że dom rodzinny Skibińskich przetrwał zawieruchę wojenną, rodzinie nadkomisarza nie dane było zamieszkać tam ponownie po latach tułaczki wojennej [57].

W środowisku funkcjonariuszy Śląskiego Oddziału Straży Granicznej w Raciborzu zrodził się projekt nadania imienia Mariana Skibińskiego Placówce Straży Granicznej, która została

utworzona w 2021 r. Sosnowcu, w jego mieście rodzinnym. Na wniosek komendanta placówki minister spraw wewnętrznych i administracji z dniem 23 października 2024 r. nadał Placówce Straży Granicznej w Sosnowcu imię „insp. Mariana Skibińskiego”. Uroczystość z tej okazji odbyła się dnia 29 października 2024 r. w Sali Koncertowej Zespołu Szkół Muzycznych w Sosnowcu. W ten sposób dokonania i chwalebne czyny Mariana Skibińskiego spełnione dla ojczyzny powrócą do pamięci społeczności miejscowej.

Bibliografia:

Akty prawne:

- Dziennik Personalny MSWojsk 1921 r., nr 5.
- Dziennik Personalny MSWojsk 1928 r., nr 6.
- Dziennik Personalny MSWojsk 1929 r., nr 15

Źródła Archiwalne:

- Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie.
- Archiwum Uczelniane Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.
- Wojskowe Biuro Historyczne Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie.

Opracowania i artykuły:

- Brzeziecki A., Wielka gra majora Żychonia. As wywiadu kontra Rzesza, Kraków 2021. Dubicki T., Suchcitz A., Oficerowie wywiadu WP i PSZ w latach 1939–1945, t. 2, Warszawa 2011.
- Duda J., 148 spotkanie z cyklu Wieliczka-Wieliczanie. W 70. rocznicę zbrodni katyńskiej (1940–2010), Wieliczanie, jeńcy wojenni Kozielska-Ostaszkowa-Starobielska zamordowani w ZSRR w 1940 r., „Biblioteczka Wielicka”, z. 93.
- Kawalerowie Orderu Virtuti Militari w mogiłach katyńskich, red. K. Banaszak, W.K. Roman, Z. Sawicki, Warszawa 2000.
- Miednoje. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, t. 2: M-Ż, Warszawa 2006. Naznaczeni piętnem Ostaszkowa. Wykazy jeńców obozu ostaszkowskiego i ich rodzin, Warszawa 2000.
- Pluta-Czachowski K., Organizacja Orła Białego, Warszawa 1987.
- Rocznik Oficerski Rezerw, Warszawa 1934 r.
- Rocznik Oficerski, Warszawa 1923 r.
- Rocznik Oficerski, Warszawa 1924 r.
- Rocznik Oficerski, Warszawa 1928 r.

- Rozstrzelani w Twerze. Alfabetyczny spis 6314 jeńców polskich z Ostaszkowa rozstrzelanych w kwietniu-maju 1940 i pogrzebanych w Miednoje, według źródeł sowieckich i polskich, red. M. Skrzyńska-Pławińska, Warszawa 1997.
- Skóra W., Działalność gdańskiej Ekspozytury polskiego wywiadu wojskowego w latach 1920-1930 [w:] Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2010.
- Skóra W., Działalność Ukraińców w Prusach Wschodnich w świetle raportu placówki wywiadu polskiego w Królewcu z 1925 roku, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2004, nr 2.

Źródła internetowe:

- Czocher A., Małopolscy Bohaterowie Września 1939. Kazimierz Kierzkowski (1890-1942), <https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/72160,Malopolscy-Bohaterowie-Wrzesnia-1939-Kazimierz-Kierzkowski-1890-1942.html?search=86832090> [dostęp: 22 XI 2021].
- Józef Plebanek, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/jozef-plebanek> [dostęp: 22 XI 2021].
- Szwabowski B., Katyńskie biografie – wieliczenie z listy katyńskiej (17): Marian Skorupa vel Skibiński, Portal Głos24 Wiadomości z Małopolski, <https://glos24.pl/katynskie-biografie-wieliczenie-z-listy-katynskiej-17> [dostęp: 20 X 2021 r.].

Opracowali: **Przemysław Ciszewski, Katarzyna Promińska**. Tekst ukazał się w publikacji: „Na straży granic II Rzeczypospolitej. Studia i szkice z dziejów formacji granicznych (1924-1939)” – Artur Ochał, Michał Polak, Warszawa – Szczecin, 2025 r., s. 385-398.

[1] Sosnowice (obecnie Sosnowiec) utworzono w 1902 r. na podstawie ukazów carskich. W skład miasta włączono pobliskie wsie i osady: Kuźnice, Sielec, Pogoń, Stary Sosnowiec, Środulka, Ostra Góra, Radocha. W 1915 r. dołączono Dębą Górę, Konstantynów, Miłowice, Modrzejów, Pekin i Środulę.

[2] Wyciąg aktu urodzenia Mariana Skibińskiego, USC w Czeladzi nr 820/1893, Czeladź, 21 II 1953 r. Dokument udostępniony przez rodzinę.

[3] Józef Plebanek (1892-1960), płk pożarnictwa. W 1915 r. ukończył kurs pedagogiczny dla nauczycieli szkół średnich w Sosnowcu. Czynny członek Ochotniczej Straży Pożarnej. W latach 1916-1917 służył w Legionach Polskich, następnie w Polskiej Organizacji Wojskowej. W 1917 r. ukończył oficerski kurs pożarniczy w Warszawie. Aresztowany i internowany przez Niemców za działalność patriotyczną. Od 1918 r. w WP m.in. komendant posterunku na froncie śląskim, następnie w powstaniu śląskim (1919 r.). Oficer (por.) 1 pp Leg. W latach 1922-1931 nauczyciel wychowania fizycznego w Sosnowcu i instruktor pożarnictwa w powiecie będzińskim. Od 1931 r. inspektor Związku Straży Pożarnych RP w okręgu kieleckim. Należał do BBWR i OZN. Od 1938 r. poseł V kadencji Sejmu RP. Od 1939 r. pod ps. „Prot” był członkiem ZWZ-AK. 1940-1941 więziony przez Niemców, a po zwolnieniu pełnił funkcję instruktora i wykładowcy w OSP w Kielcach. 1941-1945 pracował w PZU w Kielcach. W 1945 r. objął funkcję wojewódzkiego inspektora pożarnictwa przy Urzędzie Wojewódzkim w Kielcach. W 1950 r. zwolniony w ramach komunistycznych represji. W 1957 r. Tymczasowy

Zarząd Wojewódzki OSP powierzył mu funkcję prezesa zarządu wojewódzkiego, a później wiceprezesa zarządu. Zob. Józef Plebanek, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/jozef-plebanek> [dostęp: 22 XI 2021 r.].

[4] Kazimierz Kierzkowski (1890–1942), mjr. Należał do Organizacji Młodzieży Narodowej i tajnej organizacji „Pet” w Będzinie. Podczas studiów na Politechnice Lwowskiej działał w organizacji akademickiej „Zarzewie”. Był instruktorem drużyn młodzieży sokolej oraz współzałożycielem pierwszych drużyn skautowych we Lwowie i Zagłębiu. Działał w POW i tajnej organizacji „Armia Polska”, a następnie w Drużynach Strzeleckich. Po wybuchu I wojny światowej był oficerem I Brygady Legionów Polskich, później służył w POW w Zagłębiu. Współorganizator akcji plebiscytowej i powstań śląskich. W tym czasie pełnił służbę w strukturach Oddziału II Sztabu Generalnego WP i zajmował się wywiadem i kontrwywiadem na odcinku zachodnim. Okresowo kierował także Wydziałem „Niemcy”. W 1922 r. przeniesiony na własną prośbę do rezerwy. W okresie 1923–1929 był komendantem głównym Związku Strzeleckiego, a następnie członkiem honorowym i członkiem Rady Naczelnej. Po przewrocie majowym współorganizował Związek Naprawy Rzeczypospolitej, później został wiceprzewodniczącym Zjednoczenia Pracy Wsi i Miast. W 1928 r. z list BBWR na Polesiu został wybrany do Sejmu RP. W 1936 r. objął funkcję inspektora terenowego przy Komendzie Okręgu Krakowskiego Związku Strzeleckiego z zadaniem przygotowania struktur dywersji pozafrontowej. Wiosną 1939 r. przystąpił do tworzenia organizacji konspiracyjnej dla obrony Śląska. We wrześniu 1939 r. organizował działalność konspiracyjną Organizacji Orła Białego (jesienią 1939 r. wcielona do ZWZ). Kierował samodzielną komórką, zajmującą się informacją, propagandą i walką cywilną przy Komendzie Obszaru nr 4 Kraków – Śląsk ZWZ. Aresztowany na początku 1941 r. i po śledztwie wywieziony do KL „Auschwitz”. Zamordowany w 1942 r. Zob. A. Czocher, Małopolscy Bohaterowie Września 1939, Kazimierz Kierzkowski (1890–1942), IPN Kraków, <https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/72160.Malopolscy-Bohaterowie-Wrzesnia-1939-Kazimierz-Kierzkowski-1890-1942.html> [dostęp: 22 XI 2021 r.].

[5] Opracowano na podstawie: pisemnej relacji Marii Ciszewskiej, córki Mariana Skibińskiego; dokumentacji z zasobu Wojskowego Biura Historycznego Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie (WBH CAW), Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych (Kolekcja APIO), 1769/89/4630; biogramu w monografii Kawalerowie Orderu Virtuti Militari w mogiłach katyńskich, pod red. K. Banaszak, W.K. Roman, Z. Sawicki, Warszawa 2000, s. 257.

[6] WBH CAW, Kolekcja APIO, 1769/89/4630, Wniosek o nadanie Krzyża Zasługi, Warszawa [30 III 1938 r.], b.p.

[7] Miednoje. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, t. 2: M–Ż, Warszawa 2006, s. 813–814.

[8] Dziennik Personalny MSWojsk 1921 r., nr 5, s. 219.

[9] Lista starszeństwa oficerów zawodowych. Załącznik do Dz[ieńnika] Pers[onalnego] 13/22, Warszawa 1922 r., s. 121.

[10] Rocznik Oficerski, Warszawa 1923 r., s. 284; Rocznik Oficerski, Warszawa 1924 r., s. 260; Rocznik Oficerski, Warszawa 1928 r., s. 142; Rocznik Oficerski Rezerw, Warszawa 1934 r., s. 12, 916.

[11] WBH CAW, Kolekcja APIO, 1769/89/4630, Zaświadczenie ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, 17 I 1920 r., b.p.

[12] Archiwum Uczelniane Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Akta Mariana Skorupy, 1408/2053. Wydział Rolniczo-Leśny, na którym studiował Skorupa, przed II wojną światową był częścią funkcjonującego od 1919 r. Uniwersytetu Poznańskiego (początkowo pod nazwą Wszechnica Piastowska). W 1951 r. Wydziały Leśny oraz Rolniczy oddzieliły się od Uniwersytetu Poznańskiego i zapoczątkowały samodzielną uczelnię, początkowo pod nazwą Wyższa Szkoła Rolnicza, od 1972 r. Akademia Rolnicza, a od 2008 r. Uniwersytet Przyrodniczy. Z dokumentów wynika, że podczas studiów mieszkał przy ul. Strzeleckiej 2 w Poznaniu.

- [13] W. Skóra, Działalność Ukraińców w Prusach Wschodnich w świetle raportu placówki wywiadu polskiego w Królewcu z 1925 roku, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2004, nr 2, s. 201.
- [14] W. Skóra, Działalność gdańskiej Ekspozytury polskiego wywiadu wojskowego w latach 1920-1930 [w:] Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2010, s. 139-142, 146.
- [15] Dziennik Personalny MSWojsk 1928 r., nr 6, s. 54.
- [16] W. Skóra, Działalność gdańskiej..., s. 148.
- [17] Andrzej Brzeziecki, opierając się na piśmie Komisarza Generalnego RP w Gdańsku do szefa Wydziału Wywiadowczego Oddziału II w Warszawie z 21 VI 1928 r., podaje że odwołanie por. Skorupy z Królewca było wynikiem konfliktu personalnego z mjr Janem Żychoniem, szefem ekspozytury. Przed przeniesieniem por. Skorupa został przedstawiony do raportu karnego. T. Dubicki i A. Suchcitz podają, że por. Skorupa wraz z por. Henrykiem Schmidtem, po zmianie kierownictwa ekspozytury, złożyli podania o oddanie ich do dyspozycji Oddziału II Sztabu Generalnego. Zob. A. Brzeziecki, Wielka gra majora Żychonia. As wywiadu kontra Rzesza, Kraków 2021, s. 119; T. Dubicki, A. Suchcitz, Oficerowie wywiadu WP i PSZ w latach 1939-1945, t. 2, Warszawa 2011, s. 23, 296.
- [18] Dziennik Personalny MSWojsk 1929 r., nr 15, s. 309.
- [19] Oficer informacyjny odpowiadał za funkcjonowanie wywiadu Straży Granicznej na terenie całego inspektoratu okręgowego. Pod względem służbowym podlegał kierownikowi inspektoratu okręgowego (był jego zastępcą w sprawach wywiadu), a pod względem fachowym i technicznym szefowi Oddziału Informacyjnego Komendy SG. Zob. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie (ASGr), Śląski Inspektorat Okręgowy Straży Granicznej (Śląski IOSG), 191/62, Rozkaz tajny nr 15, Katowice, 9 IX 1929 r., k. 125; ASGr, Komenda SG, 187/113, Protokół odprawy oficerów informacyjnych Straży Granicznej odbytej w Komendzie Straży Granicznej w Warszawie w dniach 27-29 maja 1935 r., k. 40.
- [20] ASGr, Śląski IOSG, 191/62, Rozkaz tajny nr 17, Katowice, 19 XI 1929 r., k. 134.
- [21] Ibidem, 191/223, Rozkaz nr 10, Katowice, 15 VI 1932 r., k. 604.
- [22] Ibidem, 191/53, Rozkaz nr 3, Katowice, 21 I 1930 r., k. 865.
- [23] Ibidem, 191/54, Rozkaz nr 6, Katowice, 18 II 1931 r., k. 1108.
- [24] Ibidem, 191/53, Rozkaz nr 36, Katowice, 1 VIII 1930 r., k. 1109.
- [25] Ibidem, Komenda SG, 187/32, Rozkaz nr 8, Warszawa, 15 VIII 1930 r., k. 88.
- [26] Ibidem, Śląski IOSG, 191/53, Rozkaz nr 52, Katowice, 12 XI 1930 r., k. 1265.
- [27] Ibidem, 191/53, Rozkaz nr 56, Katowice, 3 XII 1930 r., k. 1303.
- [28] Ibidem, 191/55, Rozkaz nr 22, Katowice, 20 VII 1934 r., k. 706.
- [29] Ibidem, 191/54, Rozkaz nr 4, Katowice, 31 I 1931 r., k. 1089.
- [30] Ibidem, 191/54, Rozkaz nr 3, Katowice, 22 I 1932 r., k. 1323; Monitor Polski 1931 r., nr 260, poz. 352, s. 18.
- [31] ASGr, Komenda SG, 187/34, Rozkaz nr 6, Warszawa, 15 VIII 1932 r., k. 44.
- [32] Ibidem, 187/44, Rozkaz tajny nr 1, Warszawa, 28 II 1933 r., k. 80.
- [33] Ibidem, 187/35, Rozkaz nr 8, Warszawa, 18 IX 1933 r., k. 53.
- [34] Ibidem, Śląski IOSG, 191/55, Rozkaz nr 18, Katowice, 21 VI 1934 r., k. 682.
- [35] Wacław Bronisław Spilczyński (1894-1962), mjr/nadinsp. SG. Dekretem Ministra Skarbu z dnia 21 XI 1927 r. został mianowany kierownikiem Wielkopolskiego Inspektoratu Okręgowego Straży Celnej. Kontynuował służbę w SG. W październiku 1928 r. objął agendy kierownika Śląskiego IOSG w Katowicach. Początkowo obowiązki kierownika pełnił na zasadzie zastępstwa, ostatecznie zatwierdzono go na stanowisku od 1 XI 1928 r. 19 X 1938 r. przeniesiony na stanowisko komendanta Pomorskiego Okręgu SG w Bydgoszczy. 18 VI 1939 r.

został oddelegowany do Ekspozytury Inspektoratu Cel w Gdańsku. Po zakończeniu działań wojennych w Inspektoracie WOP Dowództwa Krakowskiego Okręgu Wojskowego. Dalsze losy nieznane.

[36] ASGr, Śląski IOSG, 191/56, Rozkaz nr 7, Katowice, 16 II 1935 r., k. 39.

[37] Ibidem, Komenda SG, 187/36, Rozkaz nr 8, Warszawa, 24 XII 1934 r., k. 53; ibidem, Zachodniomałopolski IOSG, 193/3, Rozkaz nr 2, Kraków, 15 II 1935 r., k. 3.

[38] Ibidem, Śląski IOSG, 191/56, Rozkaz nr 5, Katowice, 1 II 1935 r., k. 21.

[39] Ibidem, Zachodniomałopolski IOSG, 193/3, Rozkaz nr 5, Kraków, 14 III 1935 r., k. 14.

[40] Ibidem, 193/3, Rozkaz nr 7, Kraków, 8 IV 1935 r., k. 25.

[41] Ibidem, 193/4, Rozkaz nr 32, Kraków, 24 X 1936 r., k. 145.

[42] B. Szwabowski, Katyńskie biografie – wieliczenie z listy katyńskiej (17): Marian Skorupa vel Skibiński, Portal Głos24 Wiadomości z Małopolski <https://glos24.pl/katynskie-biografie-wieliczenie-z-listy-katynskiej-17> [dostęp: 20 X 2021 r.].

[43] ASGr, Zachodniomałopolski IOSG, 193/3, Rozkaz nr 13, Kraków, 25 VI 1935 r., k. 55.

[44] Bolesław Konrad Rodkiewicz (1889-1940), ppłk/insp. SG. Absolwent Gimnazjum Filologii Polskiej Chrzanowskiego w Warszawie. Ukończył 3 lata studiów na Politechnice Lwowskiej, Aktywny działacz Związku Strzeleckiego i ZWC. Od 6 VIII 1914 r. służył w Legionach Polskich, m.in. jako komendant koszar „Oleandry” w Krakowie i oficer 1 pułku. Po kryzysie przysięgowym internowany w Szczypiornie. Następnie komendant IV Okręgu POW. Od lutego 1919 r. w WP. Służbę pełnił w 33 pp, w Misji Wojskowej na Dalekim Wschodzie, w II Oddziale Sztabu 3 Armii WP. W latach 1921-1922 był attaché wojskowym w Pradze, następnie służył w DOK II i Oddziale II Sztabu Generalnego WP. W latach 1924-1925 kierownik referatu wywiadowczego Dowództwa 13 DP. Od 21 VII 1926 r. II oficer sztabu 5 Brygady KOP. 1 XII 1926 r. przeszedł do 6 Brygady KOP; następnie był odkomenderowany do Dowództwa KOP. W 1928 r. przeniesiony do Komendy Straży Granicznej, gdzie objął agendę szefa Oddziału Informacyjnego. Od 1 III 1935 r. do 1939 r. był na stanowisku kierownika Zachodniomałopolskiego IOSG w Krakowie. Więzień obozu specjalnego NKWD w Ostaszkowie, zamordowany wiosną 1940 r. w Kalininie (Twerze). 5 X 2007 r. został pośmiertnie awansowany na pułkownika, a 26 X 2007 r. na nadinspektora SG. Zob. Miednoje: Księga Cmentarna..., s. 754.

[45] ASGr, Zachodniomałopolski IOSG, 193/3, Rozkaz nr 21, Kraków, 15 XI 1935 r., k. 124.

[46] Ibidem, Komenda SG, 187/40, Rozkaz nr 12, Warszawa, 20 XII 1938 r., k. 93.

[47] Ibidem, 187/40, Rozkaz nr 10, Warszawa, 11 XI 1938 r., k. 60.

[48] Ibidem, 187/41, Rozkaz nr 3, Warszawa, 20 IV 1939 r., k. 12.

[49] Ibidem, 187/41, Rozkaz nr 5, Warszawa, 20 VI 1939 r., k. 38; Monitor Polski 1938 r., nr 253, poz. 576, s. 2.

[50] List W. Bocheńskiego do autorów opisujący przyjaźń pomiędzy Józefem Bocheńskim a Marianem Skibińskim, Grodzisk, 10 I 2022 r.

[51] Straż Graniczną, która posiadała swoje sieci agenturalne na pograniczu również włączono do tworzenia struktur dywersji pozafrontowej. Zob. K. Pluta-Czachowski, Organizacja Orła Białego, Warszawa 1987, s. 42-43.

[52] Od 1 IX 1939 r. strażnicy używali swoich stopni ze SG w służbie wojskowej, jeśli były one wyższe niż nadane im w armii. Dotyczyło to głównie oficerów SG, ale również tych szeregowych, którzy byli np. podchorążymi rezerwy wojska, a w formacji służyli tylko jako strażnicy SG.

[53] Państwo Bajorkowie mieszkali także przy ul. Rejtana w Wieliczce. Karta pocztowa została przekazana żonie i zachowała się w zbiorach rodziny.

[54] Naznaczeni piętnem Ostaszkowa, Wykazy jeńców obozu ostaszkowskiego i ich rodzin, Warszawa 2000, s. 511.

[55] Rozstrzelani w Twerze. Alfabetyczny spis 6314 jeńców polskich z Ostaszkowa rozstrzelanych w kwietniu-maju 1940 i pogrzebanych w Miednoje, według źródeł sowieckich i polskich, red. M. Skrzyńska-Pławińska, Warszawa 1997, s. 9, 244.

[56] Antonina Skibińska (1903-1974) została pochowana na Cmentarzu Parafii Katedralnej pw. Wniebowzięcia NMP w Sosnowcu przy ul. Smutnej 5. W tym samym grobie spoczywa jej córka Maria Ciszewska. Andrzej Skibiński został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Będzinie.

[57] Dom Skibińskich został skomunalizowany i podzielony na mieszkania kwaterunkowe. Zob. J. Duda, 148 spotkanie z cyklu Wieliczka-Wieliczanie. W 70. rocznicę zbrodni katyńskiej (1940-2010), Wieliczanie, jeńcy wojenni Kozielska-Ostaszkowa-Starobielska zamordowani w ZSRR w 1940 r., „Biblioteczka Wielicka”, 2010, z. 93, s. 45-46.

[Pokaż opis pliku](#)

[Pokaż opis pliku](#)

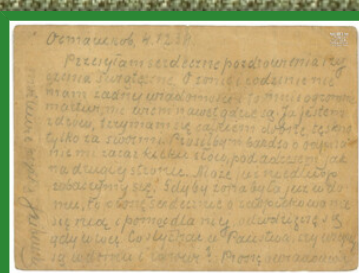
[Pokaż opis pliku](#)

[Pokaż opis pliku](#)

[Pokaż opis pliku](#)

[Pokaż opis pliku](#)

